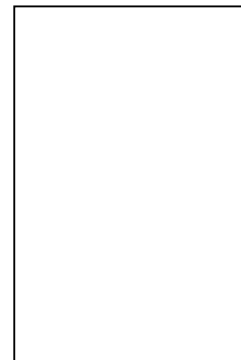

پارادایم کیفی

Qualitative Paradigm

محمدتقی دلخوش
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

- راهنمای عملی پژوهش کیفی
- حیدرعلی هومن
- سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
- ۱۳۸۵، ۱۸۱ صفحه، ۲۰۰۰ نسخه، ۱۳۰۰۰ ریال

«انگیزه اصلی برای اختصاص این کتاب به بررسیهای کیفی، تحولات شگرفی است که طی سالیان اخیر در علوم اجتماعی و رفتاری صورت گرفته است. تکیه بر جنبه‌های گوناگون و به گونه کلی پیچیدگیهای این علوم، ضرورت استفاده از این روشها را به گونه جدی مطرح ساخته است. اما واقعیت این است که این روشهای نسبتاً پیچیده بوده و فراز و نشیبهای فراوانی دارد و کمبود منابع معتبر در این زمینه، همواره مسائل و مشکلاتی را از لحاظ روش‌شناسی برای علاقه‌مندان به پژوهش علمی ایجاد کرده است. ... نگارنده امیدوار است مطالعه این کتاب بصیرتهای جدیدی در مسائل قدیمی و پاسخهای جدیدی درباره تجربه همه افرادی که در پژوهش شرکت می‌کنند، کشف و ایجاد کنند ...»

این پیشگفتار برگرفته از کتاب «راهنمای عملی پژوهش کیفی» اثر حیدرعلی هومن، استاد شناخته شده حوزه روش تحقیق است که به همت سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، در ۱۸۱ صفحه در سال ۱۳۸۵ برای نخستین بار انتشار یافته است. کتاب حاضر به جمع پانزده اثری (هشت ترجمه و هفت تألیف) می‌پیوندد که تاکنون در زمینه پژوهش کیفی منتشر شده است.

مروری بر اثر

کتاب شامل پیشگفتار مؤلف، ده فصل، کتابنامه و فرهنگ واژگان فنی است.

فصل اول، به شناخت و ماهیت پژوهش کیفی اختصاص یافته است. در این فصل به دو پرسش اساسی در باب پژوهش کیفی پاسخ داده شده است. هدف از اجزاء و منطبق پژوهش کیفی چیست؟

در فصل دوم، به تنوع و تکامل پژوهش کیفی پرداخته شده است. روشهای پژوهش کیفی، دیدگاه جهانی مبتنی بر تفسیر، رابطه بین پژوهشهای کمی و کیفی، محدودیتهای پژوهش کمی، و راهبردهایی برای ترکیب روشهای کمی و

کیفی، مباحث طرح شده، در این فصل هستند.

ویژگیهای اساسی پژوهش کیفی موضوع فصل سوم است که از خلال طرح مسائلی مانند، انتقادهای وارد بر پژوهشهای کیفی، و دیدگاه جهانی واقع‌گرا و پژوهش کیفی دنبال شده است.

فصل چهارم به بررسی پیشینه پژوهش اختصاص یافته است. مباحث از ضرورت انجام بررسی پیشینه پژوهش آغاز و با چگونگی اجرای پژوهش کیفی به انجام می‌رسند.

فصل پنجم مفصل‌ترین فصل کتاب است که در آن موضوع ارزشیابی کیفیت پژوهش مطرح شده است. اعتبار و روایی، مشروعیت و موثق بودن، راهبردهایی برای اطمینان نسبت به کیفیت پژوهش، و روایی و واقعیت در این فصل مورد بحث قرار گرفته‌اند.

موضوع نمونه‌برداری (ابعاد و پارامترها، انواع نمونه‌برداری، حجم گروه نمونه و ...) در پژوهشهای کیفی در فصل ششم آمده است.

عنوان فصل هفتم، هسته‌های اصلی روی‌آوردهای کیفی است که در آن به علم تأویل و تفهیم، پدیده‌شناسی، روش قوم‌نگاری و نظریه وابسته به زمینه پرداخته شده است.

در فصل هشتم، انواع مختلف مصاحبه و در فصل نهم، سایر روی‌آوردهای گردآوری داده‌ها (گروههای کانونی، مشاهده‌ها، تحلیل مکالمه، تحلیل گفتمان، تحلیل داستان، تحلیل محتوا، مطالعه موردی و مطالعه اسناد و مدارک) مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

در فصل پایانی (دهم)، تحلیل و تفسیر داده‌ها و گزارش یافته‌ها طرح شده است.

برجستگی اثر

کتاب راهنمای عملی پژوهش کیفی واجد مزیت‌های ویژه‌ای است. محتوای کتاب غنی و به روز است: با بیش از ۷۶ منبع از ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵، که تاریخ ۱۹ منبع ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۵ است. سازماندهی فصول کتاب منطقی و به گستره موضوعها انسجام قابل قبولی بخشیده است. فرهنگ واژگان فنی، کمک سودمندی برای آشنایی دقیق خوانندگان با اصطلاحهای فنی است.

کاستیهای اثر

فقدان واژه‌های انگلیسی - فارسی و فارسی - انگلیسی، نمایه‌اسامی افراد و نمایه موضوعی از کاستیهای اثر است.

برخی از معادلهای فارسی برای اصطلاحهای تخصصی پیشنهاد می‌شود: شناخت‌شناسی به جای دانش‌شناسی برای epistemology، فاعلیت به جای ذهنیت برای subjectivity، مقوله به جای طبقه برای category، حس مشترک به جای شعور عادی برای common sense، طبیعت‌نگری به جای طبیعت‌گرا برای naturalistic، تحویلی‌نگری به جای کاهش‌گرایی برای reductionism، پس - نوگرایی به جای بعد از نوگرایی برای postmodernism، آرمانی شده به جای آرمانی برای idealization، برانگیزاننده به جای انگیزشی برای prompting.

سخن آخر

کتاب راهنمای عملی پژوهش کیفی که با مقاصد آموزشی انتشار یافته است، می‌تواند با هدفهای آموزشی و کاربرد متفاوت مورد استفاده قرار گیرد. از اثر مورد نظر دانشجویان رشته روان‌شناسی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری برای درس روش پژوهش کیفی می‌توانند بهره‌مند شوند. افزون بر این، مطالعه این کتاب می‌تواند پژوهشگران را با چشم‌اندازهای نوین روش پژوهش آشنا کند.

برای آشنایی بیشتر خوانندگان با آثار منتشر شده در زمینه بررسیهای کیفی در علوم اجتماعی و رفتاری، شماری از آثار در سطور زیر معرفی می‌شوند :

استراس، آ. و کوربین، ج. ترجمه: محمدی، ب. (۱۳۸۵). *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه مبنایی رویه‌ها و شیوه‌ها*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

استربرگ، ک. ج. ترجمه: پوراحمد، ا. و شماعتی، ع. (۱۳۸۴). *روشهای تحقیق کیفی در علوم اجتماعی*. دانشگاه یزد.

حریری، ن. (۱۳۸۵). *اصول و روشهای پژوهش کیفی*. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

سیلورمن، د. (۱۳۷۹). ترجمه: ثلاثی، م. *روش تحقیق کیفی در جامعه‌شناسی*. مؤسسه فرهنگی انتشاراتی تبیان.

صلصالی، م.؛ پرویزی، س. و ادیب حاج باقری، م. (۱۳۸۲). *روشهای تحقیق کیفی*. نشر و تبلیغ بشری: تحفه.

فلیک، ا. م. ترجمه: جمشیدیان، ع.؛ سیادت، ع. و نوروزی، ر. (۱۳۸۲). *درآمدی بر پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی*. سما قلم.

گال، م.؛ بورک، و. و گال، ج. ترجمه: نصر، ا. و دیگران. (۱۳۸۳). *روشهای تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی*. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت): دانشگاه شهید بهشتی.

مارشال، ک.؛ راسمن، گ. ب. ترجمه: پارسائیان، ع. و اعرابی، م. (۱۳۷۷). *روش تحقیق کیفی*. دفتر پژوهشهای فرهنگی.

منصوریان، م. (۱۳۸۱). *روشهای پژوهش کیفی و کمی در علوم اجتماعی*. نوید شیراز.